

Наташа Симеуновић Бајић, Драгана Новаковић, Љиљана Манић

КРЕАТИВНА ЕКОЛОГИЈА

Наташа Симеуновић Бајић, Драгана Новаковић, Љилјана Манић

КРЕАТИВНА ЕКОЛОГИЈА

приручник за васпитаче и родитеље

1

Уредник издања: др Милица Перић

Рецензенти:

Проф. др Саша Степановић, Висока школа социјалног рада
Др Александра Терзић, Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ
Проф. др Татјана Миливојевић, Висока школа социјалног рада

Стручни сарадници:

Марија Синђелић, васпитачица ПУ Чукарица
Тања Живковић, васпитачица ПУ Чукарица
Јелица Зекић, педагог ОШ „Дворови“, Република Српска
Тијана Fabry, Удружење грађана Прана
Бранка Оташевић, новинарка Политике у пензији
Снежана Милин Перковић, доктор културолошких наука
Марија Брковић, професор српског језика и књижевности

Лектура и коректура: Марија Брковић

Илустрације: Ива Станојевић

Дизајн и прелом: Милена Шећеровић

Издавач: Друштво за креативне иницијативе – РЕ.КреАКТа, Чика Љубина 12,
Београд

Штампа: Skripta, Београд

Ова публикација настала је у оквиру пројекта под истоименим називом, који је финансијски подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализују га Удружење грађана Звончица, Удружење грађана Прана и Друштво за креативне иницијативе – РЕ.КреАКТа.

ПРЕДГОВОР

Предшколско образовање је прва фаза основне едукације у образовном процесу, који траје током читавог живота. Оно допуњује васпитну улогу породице и за сврху има формирање и уравнотежени развој сваког детета као самосталног, слободног и солидарног бића. Следећи креативне начине изражавања, приручник за еколошке активности што је пред вама садржи елементе којима се у пројектном раду са децом предшколског узраста развија еколошка свест и потреба разумевања тема из области екологије, заштите и унапређења животне средине. Настао је у оквиру истоименог пројекта који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализатори су Удружење грађана Звончица, Удружење грађана Прана и Друштво за креативне иницијативе – РЕ.КреАКТа. Кроз реализацију овог пројекта уводи се појам *креативна екологија*, који је интердисциплинаран *par excellence*. Намера нам је да превазилазимо границе што се још увек у Србији успостављају међу дисциплинама, јер верујемо у људску креативност као иманентни начин испољавања идеја које у себи спајају оно што је било или бар изгледало као неспојиво. Сматрајући да су еколошка понашања и ставови изузетно битни у образовном процесу, предлози радионица, односно креативних еколошких игара садржаних у Приручнику, помоћи ће афирмацији и развијању укоренење природне радозналости детета и жеље да сазна и разуме *зашто*. Приручник је подељен у три целине: Вода, Земља, Ваздух.

У њему је описано и предложено 12 различитих радионица које могу користити родитељи и васпитачи – учесници програма из кога је приручник настао – као и сви други којима се оне буду чиниле занимљивим; сврха предложених пројектних идеја јесте да деца кроз важну активност коју радо практикују – игру – уче о важности проеколошког понашања према природи и животној средини. Заједно са децом, Приручник користе васпитачи и родитељи, чија је улога у приближавању поменутих тема деци незаменљива и неопходна.

Драги родитељи и васпитачи,

Ваша одговорност у развоју деце је огромна. Она је данас посебно важна у усвајању и развијању еколошких ставова и еколошки прихватљивих понашања. Љубав према животној средини и њена улога у здравом одрастању, расту, развоју и васпитању деце је незаобилазна, а ваша улога у развијању те љубави је заиста неопходна. Еколошке компетенције деце формираће се у складу са креативним урањањем у свет који нас окружује, што ће додатно развити когнитивне, емоционалне и посебно конативне потенцијале. Кључни циљ је развој интересовања деце за природне ресурсе околине у којој живе, а затим афирмативни утицај на формирање ставова и проактивног односа према окружењу у смислу заштите и очувања.

Колико пута сте са својом децом прошли поред разбацаног смећа, бачених ствари, поцепаних кеса које ветар разноси баш овако како то изгледа на фотографијама испод? Колико често сте видели измет кућних љубимаца на тротоару? Колико пута сте осетили како смрди смог? Колико пута сте чули да се десио помор рибе у некој реци?

Разбацано смеће и намештај у околини Београда

Број еколошких проблема са којима се суочавамо повећава се из дана у дан. Пораст интересовања за еколошке теме није случајан и кореспондира са учесталијим еколошким инцидентима, већим проблемима и катастрофама огромних размера, попут отопљавања

леда, пораста температуре, нестанка воде, загађености океана пластиком, загађења ваздуха, недостатка хране у неразвијеним земљама, појавом пандемија итд. Ако су деца наша будућност, треба да се запитамо какву природу остављамо својим потомцима. Радионице пред вама осмишљене су управо за најмлађи и најосетљивији узраст.

Не заборавимо да похвалимо децу после сваког успешно обављеног задатка!

УВОДНА ПРИЧА

Драга децо,

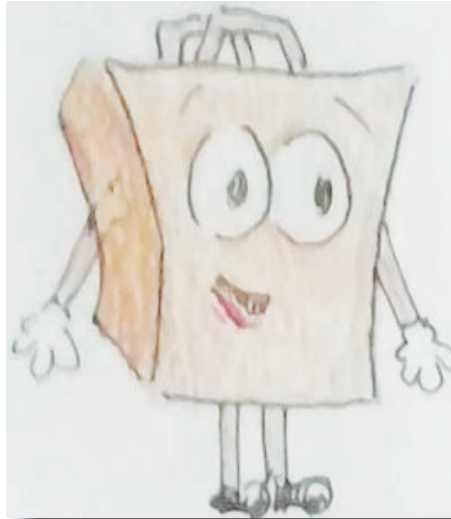
Некада давно, када су ваши родитељи били мали, када су ваши васпитачи били мали, када су чак и ваше баке и деке били мали, толико давно, било је, као и данас, пуно књига сличних овој. У тим књигама било је разних прича, и деца су волела да их слушају. Баш као и данас, деца су са занимањем пратила различите авантуре и њихове јунаке. Волели су оне добре и љутили се на оне неваљале. Бринули су да ли ће Црвенкапа успети да стигне до баке, да ли ће Пинокио отићи у школу, да ли ће Петар Пан победити Капетана Куку, да ли ће Дамбо полетети и да ли ће сви они на крају приче бити срећни и сигурни.

Али када су ваши родитељи били мали, када су ваши васпитачи били мали, када су чак и ваше баке и деке били мали, толико давно, деца нису морала да брину какав ће бити ваздух, какве ће бити воде, да ли ће земљиште бити загађено. Некада давно било је мање аутомобила, а више птица, било је мање фабрика, а више шума. Било је мање пластичних кеса. Данас има много ствари које кваре нашу планету. Многе реке су загађене, у ваздуху често има превише дима, а на улицама разног отпада. Зато су теме ове књиге Вода, Ваздух и Земља. Веома је важно да их што боље упознате и помогнете им да победе у борби против загађења.

Они који се боре да Вода, Ваздух и Земља надвладају и остану здрави и чисти зову се еколози. Ова књига ће вам помоћи да и ви budete део еколошког тима, да постанете мали еколози, да научите ваше другаре како да и они то буду, а и да подсетите ваше маме и тате, баке и деке како се чува планета на којој сви заједно живимо.

Кроз наше еколошке авантуре водиће нас Кажа Рециклажа. Кренимо!

-Здраво, другари! Ја сам Кажа Рециклажа.
Водићу вас на дивно еколошко путовање
препуно авантура, у којима ћемо заједно учествовати.

„Кажи ми и ја ћу заборавити.
Покажи ми и можда се нећу сетити.
Укључи ме и разумећу.“

Кинеска народна пословица

Радионица 1

Тема: ПОЈАМ ЕКОЛОГИЈА

Циљ: развијање опажајних вештина, способности и знања значајних за даље еколошко образовање.

Задатак за децу: да евидентирају промене, дискутују о њима и износе закључке, да истражују живу и неживу природу.

Материјал: зрневље жита (пшеница, кукуруз, овас итд.), гранчица.

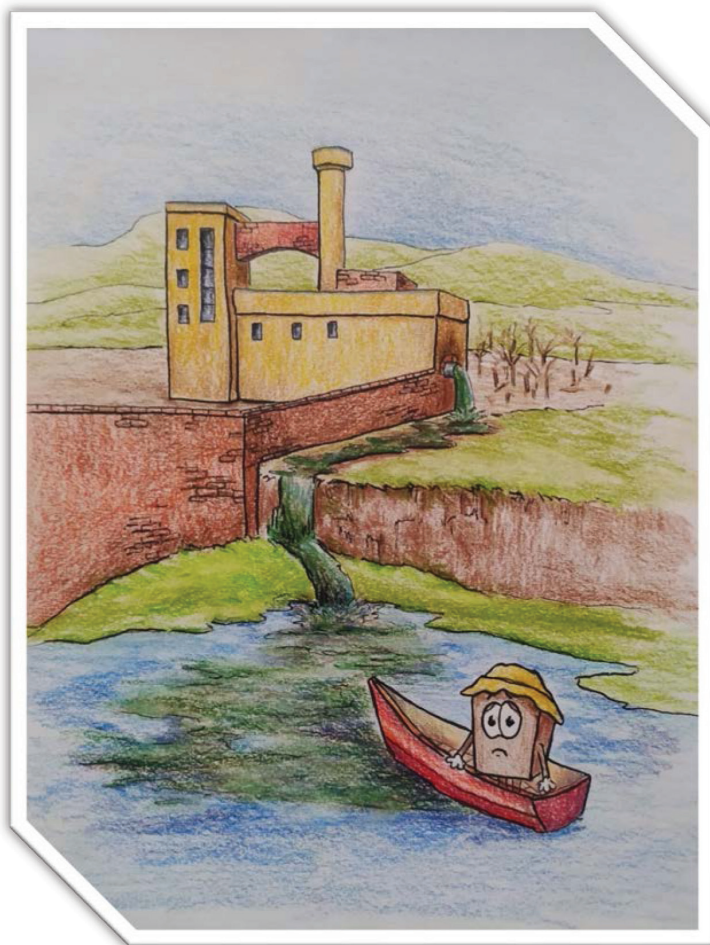
Опис активности

Зими, када падне снег, изведите децу напоље и понесите са собом неко зрневље (овас, пшеницу, кукуруз, хељду или било шта што можете наћи у граду), а идеално би било да ову игру изведете ако сте на планини или у селу. Игра је кратка, показна и памтљива. Подстиче радозналост и уводи децу у свет значења самих имена у свету екологије и одрживог развоја, заправо у свету који је једини могућ да опстане. Пронађите штапић,

део кукурузне стабљике, гранчицу која стоји испод дрвета или учините то прстом. Ако деца предшколског узраста још нису научила ова три слова, ево прилике да им покажете баш сада и на овај начин. Напишите заједно са њима ЕКО у снегу и нека деца по трагу слова поспу зрневље. Објасните им да је ЕКО све што је здраво, лепо и корисно, као на пример то зрневље које ће након отопљеног снега нићи у лепу здраву биљку.

ВОДА

- Драги моји другари, знате ли колико смрди ова прљава вода? То је заиста непоодношљиво! Не могу веровати да је неко успео овако да је запрља и замасти! Немојте никада бацати отпатке у наше лепе реке, моли вас лепо Кажа Рециклажа.

Да ли знате да...

... смо ми, људи, толико загадили мора и океане да се направило велико плутајуће острво пластике величине као три Француске!? То острво плута негде између Калифорније и Хаваја. Научници претпостављају да ће до 2050. године на три тоне рибе долазити тона пластике. Само у Средоземно море сваке године баца се око 230.000 тона пластичног отпада.

Радионица 2

Тема: **ЗАГАЂЕЊЕ И ЗАШТИТА ВОДЕ**

Циљ: развијање способности посматрања, закључивања, упоређивања и описивања; неговање позитивног става према заштити и очувању вода, развијање еколошке свести.

Задатак за децу: да посматрају, испитују, откривају и обогаћују искуства и сазнања о заштити вода у својој околини; да учествују у бризи и очувању животне средине.

Материјал: текст приче (Прилог 1), провидне посуде, вода, уље (јестиво уље, нпр. сунцокретово), мањи предмети и играчке (шкољке, рибице, каменчићи), комадићи папира и пластичних кеса.

Опис активности

*Први корак: **Читање приче (Прилог 1).***

Други корак: Након приче, деци је потребно све ово показати. Да би деца предшколског узраста схватила колико је значајно чувати реке од загађења, најприкладнији начин јесте

да им то прикажемо кроз једну очигледну активност. Узети две посуде, провидне (стаклене тегле, чиније). У обе посуде деца стављају шкољке, каменчиће, играчке (рибице и слично). Обе посуде затим напунити водом. У другу посуду, осим воде, сипати уље, земљу, згужване папириће, делиће пластичних кеса и друге материјале или предмете којима се илуструје загађивање воде. Деца треба да из прљаве воде изваде играчке, а током вађења уочиће да су играчке масне, да су се папирићи залепили за њих... Деца треба да спознају да је и рибама и осталим живим бићима у води тешко да живе ако је вода загађена.

Трећи корак: Деца описују изглед загађене реке или водене површине из свог окружења, а затим осмишљају предлоге како се исти тај простор лепше може уредити.

Прилог 1

Испричаћу вам једну причу о свом другу Чарлију:

„У једном селу у близини шуме налазио се мали поток. Сваког дана поток је весело жуборио и сви становници шуме уживали су да слушају звук овог потока. Животиње би долазиле на поток да пију воду јер је била блистава и чиста. Рибе су се праћакале и искакале из потока.

Чарлију, дечаку који је живео у граду, био је рођендан. Заједно са својим другарима, Чарли је дошао на ливадицу крај потока и одлучио да ту направи забаву за свој рођендан. Ставили су ћебе, извадили ручак, тарту, бомбоне, чоколаде и рођендан је почео... Деца су уживала гледајући рибе у потоку, бацајући каменчиће, играјући се лоптом.

Такође, током рођендана деца су несмотрено бацала отпатке у поток. Када се завршила прослава, сви су радосни отишли својим кућама.

Увече, вода у потоку је постала загађена и прљава.

Рибице су се разболеле, нису могле да пливају, а друге животиње више нису долазиле на ово место да пију воду јер вода више није била чиста.

Убрзо су деца од сеоских становника који су долазили у град сазнала за поток. Заједно са Чарлијем сви су се вратили да очисте отпатке и смеће из потока. Поток је опет постао чист, а деца су одлучила да ће убудуће водити рачуна где бацају смеће како се поток, реке, језера и остале воде не би загадиле и како би рибе и остали живи свет у води и поред воде могао да несметано живи.“

Радионица 3

Тема: ЕКОЛОШКЕ ПАТРОЛЕ – „ПАТРОЛНЕ ШАПЕ“

Циљ: неговање позитивног става према заштити и очувању природе; развијање еколошке свести, развијање способности уочавања, размишљања и самосталног закључивања.

Задатак за децу: да учествују у дискусијама о различитим еколошким питањима, да учествују у еколошким акцијама (чишћење игралишта, паркића, зелених површина...).

Материјал: цртана серија и књиге „Патролне шапе“, хамер папир за плакате, оловке, дрвене бојице, фломастери, заштитне рукавице, мале кесе за отпад, штапови за скупљање хартије, посластице (одабране здраве грицкалице, колачићи итд.).

Опис активности

Активности се реализују током једног месеца који се прогласи за месец екологије, а у том месецу један дан недељно одреди се као дан за екологију (на пример, мај – месец екологије, понедељак – дан екологије).

Први понедељак:

Разговарати о „Патролним шапама“ (цртаној серији и књигама). Шта јунаци раде? Када крећу у акцију? (да помогну у невољи, да реше неки проблем) Шта их одликује? (другарство, слога, подела улога сходно алатима којима располажу)

Објаснити појмове *акција*, *патрола* и *екологија* (као проблем заштите природе).

Предложити оснивање „Еколошке патроле“.

Цртање (израда) папирне значке за чланове „Еколошке патроле“. Договор о опреми (заштитне рукавице, мале кесе за отпад, штапови за скупљање („набадање“) хартије, попут оних какве имају радници који чисте јавне површине.

Други понедељак:

Припрема плаката с текстом „Кад је чисто – лепше је“, „Хвала што не прљате природу“ или нешто треће према заједничком договору.

Излазак на терен (оближње игралиште, паркић, простор између зграда, зелене површине у крају – све зависно од локалитета вртића).

Подела у неколико група: једна група у кесу скупља обични отпад који се одмах баца у контејнер, друга група скупља пластичне флаше и чаше, трећа лименке.

Кесе са пластиком и лименкама однеће се у вртић и склонити на неко одговарајуће место у дворишту.

На одласку прикачити на дрво или негде залепити припремљени плакат.

Трећи понедељак:

Пуњење кеса у дворишту пластичним флашама и лименкама у међувремену прикупљеним у свом домаћинству.

Излазак на исти терен и разговор о томе да ли се види нека промена, да ли је плакат имао учинка.

Понављање исте акције.

Четврти понедељак:

Разговор о томе шта је рециклажа отпада.

Долазе у помоћ два-три родитеља. „Еколошка патрола“ полази до најближих контејнера за рециклажу и убацује своје кесе с пластиком и лименкама.

Као што јунаци из цртане серије радо једу колачиће, тако се на крају успешне акције и „Еколошка патрола“ треба почастити брижљиво одабраним здравим намирницама (воће, ораси, лешници итд.).

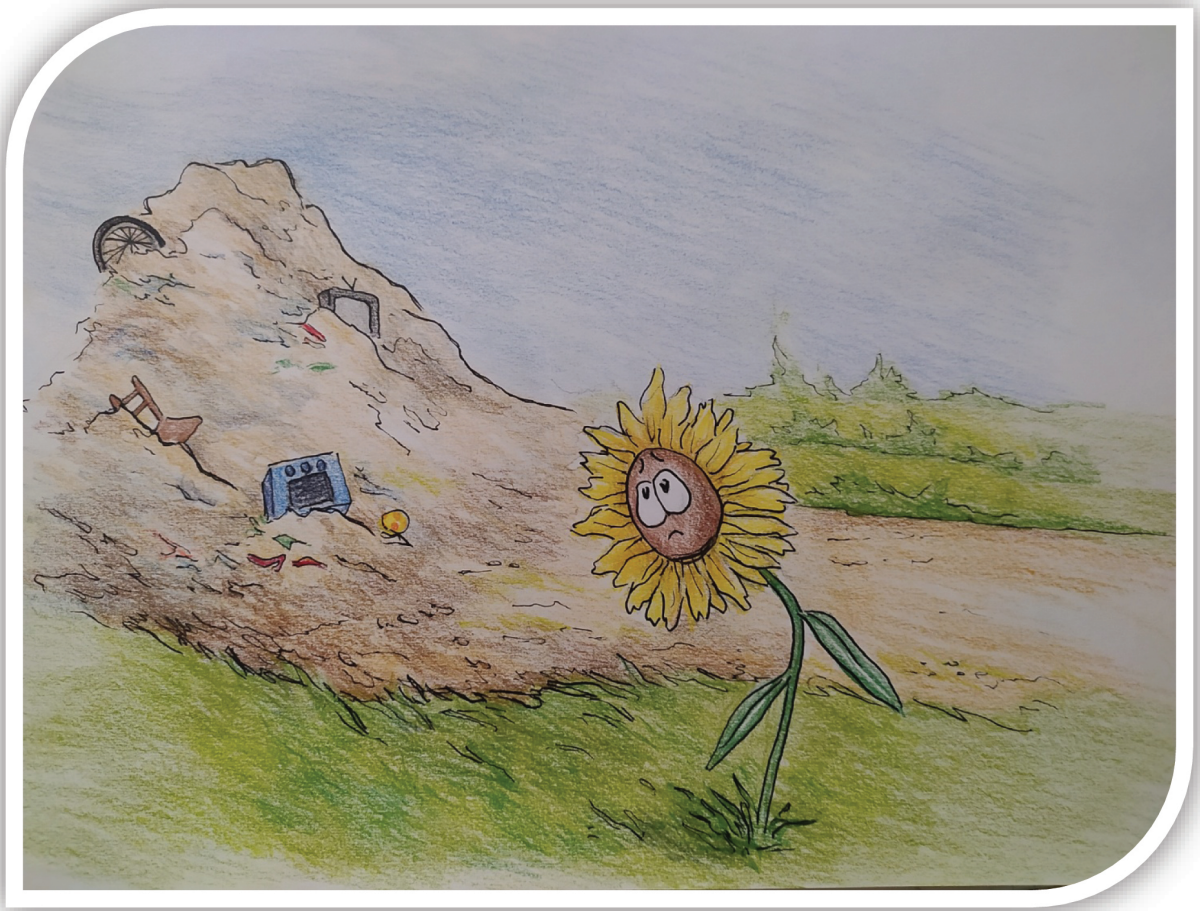
ЗЕМЉА

„Било је времена када је васељена била пуна небесних тела, али наше земље у њој није било. И било је времена када се наша земља створила, али на њој не беше ни биља ни животиња. Па насташе времена, када је на земљи било разнога биља и разних животиња, али никаквих људи није било... Земља наша има дакле врло дуготрајну историју, која величином и разноликошћу својом далеко превазилази историју целог човештва и свију појединих народа.“

Јован Жујовић (1865–1936),
оснивач геолошке науке у Србији

Људи су од давнина прилагођавали животиње себи и себе животињама. Домаће животиње (попут овце, козе, свиње, краве, коња, магарца, камиле, пса или мачке) користе се за различите потребе – добијања хране, преко превоза до кућног љубимца, што је данас постао један од доминантних трендова припитомљавања животиња.

Радионица 4

Тема: КУЋЕ ЗА ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ ОД ПРИРОДНИХ МАТЕРИЈАЛА

Циљ: развијање бриге и љубави према животињама, подстицање пријатне радне атмосфере, радних навика, прецизности и уредности.

Задатак за децу: да од природних материјала направе кућице за животиње, развијајући еколошки прихватљиво понашање о важности одабира и коришћења природних материјала за игру.

Материјал: дрвени штапићи или мање летвице, картон, хамер папир, папир мањег формата, слама, сено, ситне гранчице, лишће и други природни материјали погодни за „градњу“ кућица намењених домаћим животињама.

Опис активности

И код куће и у вртићу можемо кроз игру истраживати животиње на најразличитије начине. Сазнајемо где домаће животиње живе, како живе, шта једу, ко о њима брине. Направите заједно са децом простор у коме треба да живе животиње, као на слици доле. Определите се где год можете за зелену боју. Нека она буде доминантна боја у активностима креативне екологије.

Потребно је организовати радионицу са родитељима и са децом. Замолити родитеље да понесу различите материјале који се могу рециклирати (дрво, картон, папир), као и сасвим природне материјале (слама, сено, ситне гранчице, лишће итд.). Нека одаберу животињу за коју граде кућицу јер кућицу треба прилагодити одабраној животињи. Оставите деци могућност да буду креативни и да вас изненаде својом иновативношћу. Радионица се може одржати у просторији вртића, али може и напољу, што ће употпунити доживљај.

На великом хамеру нацртати имање, на малим папирима нацртати и изрезати животиње које треба залепити на штапић. Направити прорез на хамеру и ставити животиње на штап тако да могу да се „крећу“.

Радионица 5

Тема: ПАУКОВА МРЕЖА

Циљ: проширивање знања о значају животиња за живот на земљи; развијање и подстицање међусобне сарадње, подстицање интересовања за истраживање природе.

Задатак за децу: да упоређују и запажају сличности и разлике међу различитим животињама, да учествују у игри у којој се развија групна интеракција и кохезија.

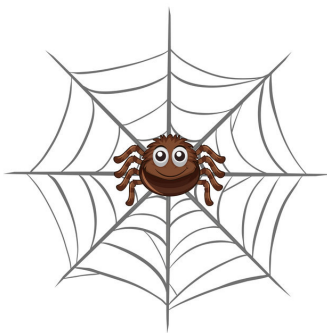
Материјал: мање животиње који се могу наћи и ухватити у околини (инсекти, пауци и слично), клупче вуне или концa (за плетење или слично), тесто или пластелин, чачкалице или палидрвца.

Опис активности

Изразимо у двориште и хватамо инсекте, паукове и друге мање животиње. Доносимо их у собу, посматрамо и причамо о њима. Затим питамо децу да ли неке инсекте виђају у својој кући.

Причамо о пауку и његовој јединственој вештини да плете мрежу. Зашто је то важно? Шта би се десило да нема паукова да плету своје мреже? Замишљамо: да смо ми паукови, колику бисмо мрежу исплели и чему би нам служила? Предлажемо деци да направимо мрежу од вунице. Деца стају у круг и додају једни другима вуницу, али тако да држе нит у својим рукама. На тај начин клупче обиђе цео круг, а онда одбацујемо клупче вунице унакрсно, опет држећи нит и додајући га даље. Тако се играмо док не исплетемо мрежу. Размислите шта бисмо могли да ухватимо оволиком мрежом. Деца износе своје одговоре. Затим покушамо да расплетемо мрежу додајући назад клупче.

Такође, исту игру можемо играти на другачији начин: деца се распореде по соби, а једно дете је паук. То дете иде од једног до другог детета, додаје му нит и даље одмотава клупче док не обиђе сву децу. Кад је исплео мрежу, предаје клупко другом детету. Сва деца би требало да прођу кроз улогу паука који плете своју мрежу.

У оквиру ликовног стваралаштва можемо правити мрежу од теста, чачкалица, вунице или конца. На чврсту подлогу распоредимо танак слој теста или пластелина. Затим прободемо чачкалице или палидрвца и вуницом или концем обмотамо чачкалице, правећи тако паукову мрежу.

Радионица 6

Тема: JEЖЕВИ ОД ШИШАРКИ

Циљ: развијање fine моторике, креативност, тачност, уредност и прецизност у раду, усвајање и проширивање стеченог знања о шумским животињама.

Задатак за децу: да направе јежеве од шишарки, стичући знања и искуства о шумским животињама кроз говорно стваралаштво.

Материјал: шишарке, пластелин или биолин, дугмад, темпере, четкице, вода, чачкалице.

Опис активности

Шишарку прво обојимо црном темпером и оставимо да се добро осуши. Док се шишарка суши, од розе пластелина обликујемо јежићу главицу у облику печуркине капице. Од истог пластелина извајамо четири ножице јајастог облика. Дрвеном чачкалицом утиснемо у шапице линије које ће представљати ноге. На главици јежић има два ока, која можемо извајати од црног пластелина. Мању дугмад утиснути као очи. Малу црну њушкицу направимо од црног пластелина, а мале уши од розе пластелина. Све извајане делове спојимо са осушеном шишарком, и наш јеж је спреман за дечју игру или драматизацију приче „Јежева кућица“.

Док траје израда јежића, са децом разговарамо о томе шта она знају о јежевима: Где живе? Како се хране? Ко су јежеви пријатељи? Има ли непријатеље? На који начин се јежеви бране од непријатеља?

По завршетку израде, децу поделимо у парове са задатком да осмисле кратки дијалог два јежа. Деца излазе у паровима и пред групом демонстрирају свој дијалог. Исти јежеви могу се користити за драматизацију приче.

Тема: НАРОДНА МЕТЕОРОЛОГИЈА

Циљ: посматрање, обогаћивање искустава, упоређивање и запажање сличности и разлика, испитивање, откривање и разумевање узрочно-последичних веза у областима живе и неживе природе, развијање одговорног понашања према живој и неживој природи.

Задатак за децу: да у групи учествују у истраживачким задацима о живој и неживој природи, да запажају њихове одлике, упоређују их, евидентирају промене, дискутују и изводе закључке.

Материјал: дрвене бојице, четири хамер папира (сваке седмице по један).

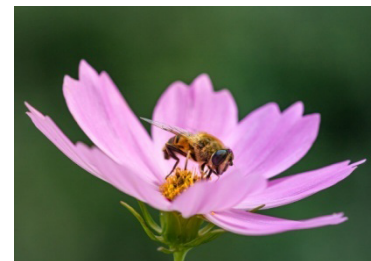
Опис активности

Деца се упознају како су људи у прошлости правили временску прогнозу и према томе планирали своје дневне активности. Информишу се о природним појавама и променама на биљном и животињском свету, које указују какво ће време бити наредних дана. Деца се припремају да активно учествују у посматрању природе (небо, сунце, месец, облак, биљке, животиње). Након ове активности, групе добијају истраживачке задатке које решавају у својим домаћинствима – играоницама. Користи се један хамер папир недељно, који је претходно подељен на три колоне по седам редова: прва колона је јутро, средња колона је дан, а трећа колона је вече. Деца свакога дана дрвеним бојицама треба да једноставним симболима забележе како је изгледало јутро, дан и вече. Деца која имају кућне љубимце укључују у табелу и свакодневно расположење животиња. На крају месеца деца самостално долазе до резултата на основу којих се некада предвиђала промена времена.

Радионица 8

Тема: ПЧЕЛА – НАША ДРАГА ВРЕДНИЦА

Циљ: кроз игру усвајање знања о пчелама и њиховом значају.

Задатак за децу: да негују позитивни однос према природи и развију љубав према инсектима, да анализирају понашање пчела и да подстичу рад у групи и међусобно помагање.

Материјал: мале посуде, картонске кутије, већа картонска кутија, мањи шатор или већа платна, неколико мањих посуда са медом.

Опис активности

Као показну вежбу деца могу да имитирају живот пчела. Вежба се може изводити напољу, у природном амбијенту, у парку или на некој другој зеленој површини где има траве или дрвећа. Већој групи деце могу се дати мале посуде, картонске кутије или други предмети да би у њих стављали цветиће које могу наћи у окружењу, као и мање количине воде. Уз имитирање звука и кретања пчела, деца прикупљене намирнице могу носити у импровизовану кошницу. То су пчеле радилице. Мањи број деце добије задатак да буде у кошници, која може бити већа картонска кутија прилагођена да има отворе, мањи шатор или једноставно предметима ограђени простор наткривен платном. У кошници деца треба да преузимају прикупљене цветове, слажу их, сортирају по боји, величини, чисте кошницу итд. На улазу у кошницу могу бити постављени стражари који пазе да уљези не уђу у кошницу. На крају вежбе деца се могу почастити медом који је донет за извођење ове радионице, као производом по коме су пчеле најпознатије.

Деци треба нагласити да, поред тога што нам дају мед и остале изузетно здраве и лековите производе (прополис, матичну млеч, полен), пчеле имају изузетан значај за опстанак живота на Земљи. Крећући се од цвета до цвета, пчеле преносе полен, опрашују цвет биљке, и омогућују да се из цвета касније развије плод.

Онда поставити питања: Шта мислите, децо, да ли све пчеле живе у кошницама у великим групама, као што смо се ми данас играли? Да ли знате да неке пчеле живе испод земље, да копају тунеле, а неке живе у тунелима и трулим пањевима и врло често живе

појединачно и праве мала гнезда? Такође, пчеле су веома вредне и запослене јер преносе полен са једног цвета на други и тако омогућавају биљкама да живе.

Након вежбе деца могу да кажу своје утиске о томе да ли им се посао пчела чини напоран, шта је било најлепше, а шта најтеже радити док су глумили пчелице. Занимљиво је навести децу да кажу која улога пчеле им се највише допада и да објасне разлог.

Осим у кошницама, које за живот пчела праве људи, пчеле у природи живе у пукотинама дрвећа, удубљењима у земљи и другим скровитим местима.

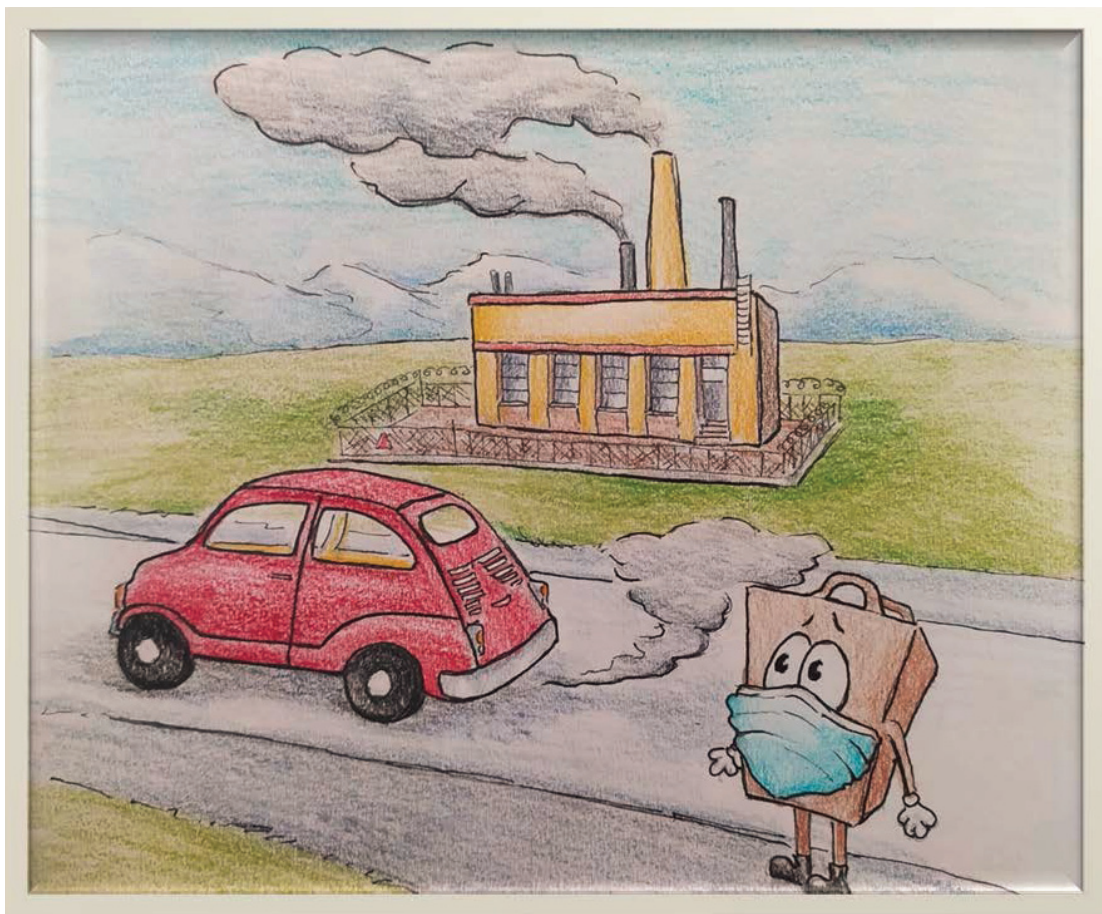
Да ли знате да...

... су пчеле једини инсекти који производе храну коју једу људи.

... кад се роде, пчеле не знају како да праве мед, већ то науче касније од старијих и искуснијих пчела.

... пчеле одлично виде и имају добро развијено чуло мириса; тако знају да пронађу и одаберу најмирисније цветове за свој мед.

ВАЗДУХ

Ваздух је смеша гасова која обавија планету Земљу, чинећи њен омотач који зовемо – атмосфера. Ваздух је неопходан за живот на Земљи. Без воде или хране човек може да издржи неколико дана, али без ваздуха највише неколико минута. Дисање је радња коју обављамо читавог живота – било када смо будни и свесни дисања, било онда када спавамо. Ако сте некада пробали да накратко зауставите дисање, односно дах, сигурно сте се уверили да то не може трајати дуго. И то је нормално. (Предуго задржавање даха може да буде и опасно, зато то немојте радити!)

Чист ваздух је гас без боје и без мириса. Дакле, ваздух не можемо да видимо, али можемо да га осетимо. Ваздух најбоље осећамо када се он креће и такву појаву називамо – ветар. Међутим, када је ваздух загађен и пун нездравих честица и прљавштине, онда можемо и да га видимо; он тада има сиву, пепељасту или смеђу боју. Ово се дешава када се људи према природи и ваздуху не понашају одговорно и када отпатке испуштају у природу. Највећи загађивачи ваздуха су велике фабрике и индустријска постројења. Сигурно сте некада видели фабричке димњаке који стреме високо ка небу, а из њих излази густ дим. Тај дим загађује наш ваздух и чини да и ми удишемо нездраве честице и ту прљавштину. Ваздух загађују и издувни гасови које свакодневно испуштају наши аутомобили, камиони, аутобуси и друга возила што се покрећу уз помоћ бензина или нафте.

Размислите шта ми можемо урадити да бисмо смањили ово загађење и помогли нашим шумама и целој природи. Ако бисмо решили да кад год можемо не користимо превоз већ да чешће пешачимо и возимо бицикле, то би, за почетак, пуно помогло. Међутим, на нашу жалост, штетни гасови не могу одједном нестати из ваздуха и зато овакве промене морамо да примењујемо дугорочно, као да трчимо маратон, а не кратку трку.

Најважнији извор чистог ваздуха на Земљи јесу шуме. Шуме су праве фабрике чистог ваздуха, због чега их често називамо – плућа планете. Захваљујући шумама, имамо чист, здрав ваздух који удишемо и који нам је неопходан за живот. Осим тога, шуме су веома важне зато што помажу у задржавању јаких ветрова, али и штите од поплава. Круне дрвећа, жбуње, маховина и друге биљке којима је земља у шуми обрасла, задржавају кишницу да не отиче нагло. Када би киша падала само на голу земљу на којој не би било шума, брзо би се створиле велике бујице које носе све пред собом. Шуме су и најбољи клима уређаји. Крајеви богати шумом лети су обично хладнији од голих области, јер шуме својим испаравањем смањују топлоту. А зими, кад је хладно, шуме ублажују хладноћу јер задржавају извесну топлоту тла.

Треба разговарати са децом о томе шта знају о шумама, да ли су некад били у некој шуми, шта су тамо видели, шта су могли да чују, додирну или осете, да ли су запазили како иста шума изгледа у различитим годишњим добима.

Радионица 9

Тема: **БЛИСТАВА ШУМА**

Циљ: подржавање радозналости и дететове потребе да сазнаје и открива биљни свет слушањем и запажањем; развијање основних елемената уопштавања и закључивања.

Задатак за децу: да на основу практичног искуства (посета шуми) запазе, именују, посматрају биљке и групишу их на основу заједничких особина, да према сопственим интересовањима проширују искуство и обогаћују информације о биљном свету.

Материјал: мелодија и текст песме „Шума блиста, шума пева“ (Прилог 2), водене боје, темпере или фломастери, папир, лишће, различити шумски плодови, Шумоквиз (Прилог 3).

Опис активности

Први корак:

Као увод пустити деци аудио-снимак песме „Шума блиста, шума пева“ (Прилог 2). Ако деца први пут слушају песму, пустити неколико пута и потрудити се да деца науче текст и мелодију.

Други корак:

Дете треба да одабере лист и обоји задњу страну у једну или више боја. Отиснемо обојену страну на папир, а на папиру ће остати траг листа с најситнијим детаљима, правећи тако „печате од лишћа“.

Трећи корак:

Деца одлазе на излет у шуму и на ливаду где сакупљају плодове у зависности од годишњег доба: печурке, жир, лешник, кестен, шипурак, јагоде, купине, лековито биље, зеље, сремеш и др. По повратку, деца у кухињи припремају „ужину“.

Четврти корак:

Деца одговарају на квиз питања о шуми – Шумоквиз (Прилог 3). На крају ове активности, деца хорски певају песму коју су на почетку научили „Шума блиста, шума пева“.

Прилог 2

ШУМА БЛИСТА, ШУМА ПЕВА

- Изводе: Дечји хор „Колибри“ и Драган Лаковић
- Текст: Традиционална песма из Финске

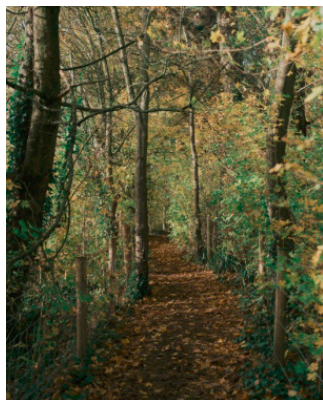
Шума блиста, шума пева,
Ла ку ку ку ку ку ку ку,
Птице свуд, песме ту и тамо,
Шта ли меда ради само,
Птице свуд, песме ту и тамо,
Да ли меди мед да дамо?

Ла, ла, ла, ла, ла,
Ла, ла, ла, ла, ла,
Ла, ла, ла, ла, ла, ла...

Шума блиста, шума пева,
Ла ку ку ку ку ку ку ку,
Поток ту, тамо лепо цвеће,
Зека скаче препун среће,
Поток ту, тамо лепо цвеће,
Зека скаче препун среће.

Ла, ла, ла, ла, ла,
Ла, ла, ла, ла, ла,
Ла, ла, ла, ла, ла, ла...

ШУМОКВИЗ

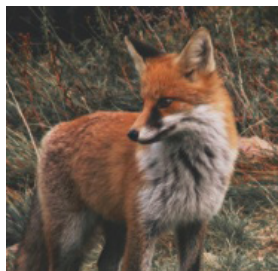
1. Како зовемо шуму која је приказана на слици?

- а) зимзелена
- б) листопадна

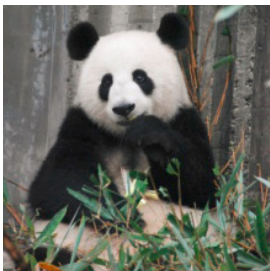
2. Храст, дрво које се често среће у нашим шумама и које се некада назива и краљем дрвећа, може да живи:

- а) 10 до 50 година
- б) 50 до 100 година година
- в) више стотина година

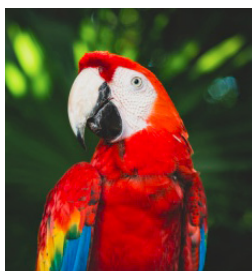
3. Које од ових животиња не живе у нашим шумама?

а)

б)

в)

г)

д)

4. Шта највише воли да једе животиња са слике?

- а) мале бубице и инсекте
- б) лешнике и орахе
- в) лишће и траву

5. Када шетамо шумом и не можемо у близини да нађемо канту за смеће, понекад је у реду да смеће оставимо у шуми, јер ће ионако иструлити.

- а) Тачно. Ако је најближа канта сувише далеко, то је у реду.
- б) Нетачно. Никада не би требало да оставимо смеће, већ да га понесемо са собом све док не нађемо прву канту за смеће.

6. Који се од ових плодова може наћи у шуми и користити за људску исхрану?

а)

б)

в)

7. Како се зове географска регија у Србији која је своје име добила по томе што је у прошлости највећи њен део био покривен шумама?

- а) Топлица; б) Западно Поморавље; в) Шумадија; г) Банат; д) Фрушка гора

Решење квиза 1 – 6; 2 – в; 3 – б, в; 4 – а; 5 – б; 6 – в; 7 – в;

Радионица 10

Тема: ЕКО ОДЕЋА И НАКИТ (ЦВЕЋЕ У ЕКО САКСИЈАМА)

Циљ: проширивање сазнања и искустава о значају и могућностима рециклаже, развијање креативности као и fine моторике.

Задатак за децу: од рециклажног отпада направити корисне предмете.

Материјал: различити рециклажни материјали (папир, картон, празне лименке, кутије, пластичне кесе, флашице, поклопци и др.), канап, лепак, дрвене перле, боје, темпере, четкице, фломастери, дрвене бојице.

Опис активности

Од понуђеног материјала за рециклажу деца осмишљавају и стварају одевне предмете и накит. На овај начин деца се упознају са основама рециклаже и предностима исте. Израђујући одевне предмете и накит од одбаченог материјала, деца уче да везују различите материјале у смислене и употребљиве целине.

Пластичне флаше пререзати и од њих направити саксије које деца самостално украшавају и у њих посадити цвеће.

Тема: **ЗЕЛЕНИ ПАЗАР**

Циљ: развијање еколошки прихватљивих понашања код деце и одраслих указивањем на непрактичност и штетност пластичних кеса.

Задатак за децу: да осликавају торбе од платна, да практикују и шире одговоран однос према здрављу планете.

Материјал: платнена торбица (памучна, од јуте или сличних природних материјала), лепак, маказе.

Опис активности

Задатак деце је да на што креативнији начин осликају своју торбицу. Мотив може бити по личном избору или као заједнички мотив целе групе. Осликавање платнених торбица је у циљу игнорисања пластичних кеса које загађују природу. Резултат ове радионице је дечјим рукама осликана торба за „Зелени пазар“, које свако дете носи кући. Деца ће путем интерактивног рада подстицати окружење да се служе овим торбама, али и утицати на своје родитеље, баке и деке да их употребљавају уместо уобичајених пластичних кеса.

У наредном периоду организовати активности на којима ће деца осликавати торбе и за маму, тату, брата, сестру или неког другог члана породице, поклонити их и инсистирати да их користе уместо пластичних кеса. Било би лепо да се ова активност усклади са неким годишњим празником за који се везује обичај даривања пригодних поклона.

Радионица 12

Тема: СТАРО – НОВО

Циљ: упознавање деце са проблемом отпада, указивање на значај рециклаже тканина, подстицање оригиналности и инвентивности; мотивисање за групни рад и размену идеја.

Задатак за децу: да нађу нову употребну вредност старој одећи коју више не носе.

Материјал: чиста стара памучна или ланена одећа (мајице, панталоне, хеланке, кошуље итд.), украсне траке, маказе, боја за текстил, лепак за текстил.

Опис активности

Живимо у потрошачком времену када је превелики значај дат визуелном идентитету. Често купујемо гардеробу коју желимо, а не ону која нам је неопходна. Тако гомиламо превише непотребне гардеробе. Деца су већ упознала значај рециклаже; одећу коју више не носимо јер нам се омалила можемо неке поклони или је прекројити. Деца треба да одаберу стару одећу од природних материјала и да јој осмисле нову употребу: од панталона дугих ногавица лако се могу направити бермуде, од хеланки необични уски рукави или грејачи за ноге, од старих кошуља могу се добити летњи прслуци или лепе мараме или торбице од њиховог платна. Размислите од чега бисте могли направити одећу за пса. Новодобијени предмети додатно се могу украсити лепљењем трака, једноставним цртежима, симболима или словима. Затим се деца на нивоу групе договоре да одређеног дана у недељи сви дођу у „старој – новој“ одећи. Уколико се покаже веће интересовање, ова радионица се може проширити тако да се направи пригодна модна ревија. Важно је истаћи да и на овај начин доприносимо смањењу отпада од тканина које одлазе на депоније.

**„НЕ ПОСТОЈИ НИШТА ШТО МОЖЕМО НАЗВАТИ
ОТПАДОМ;**

ТО ЈЕ САМО ГРАЂА НА ПОГРЕШНОМ МЕСТУ.“

**Данкан Бејкер-Браун, архитекта и активиста
животне средине, који пројектује куће од одба-
чених материјала**

Иако има многе природне лепоте, Србија је земља са веома ниским степеном еколошке свести. Најмлађи узраст је и најосетљивији, те зато сматрамо да је веома важно усадити одређене навике још у том периоду.

Надамо се да ће вас идеје „Креативне екологије“ за различите игре, радионице и мале пројекте подстаћи да их спроведете у вртићу и код куће доприносећи очувању животне средине, која треба да буде полазиште људске културе 21. века.

Садржај

ПРЕДГОВОР	5
Уводна прича	8
Радионица 1	10
ВОДА	11
Радионица 2	12
Радионица 3	14
ЗЕМЉА	16
Радионица 4	18
Радионица 5	21
Радионица 6	22
Радионица 7	24
Радионица 8	25
ВАЗДУХ	27
Радионица 9	29
Радионица 10	33
Радионица 11	34
Радионица 12	35

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.033:502/504(035)

371.3::502/504(035)

СИМЕУНОВИЋ Бајић, Наташа, 1979-

Креативна екологија : приручник за васпитаче и родитеље. 1 / Наташа Симеуновић Бајић, Драгана Новаковић, Љиљана Манић ; [стручни сарадници Марија Синђелић ... [и др.]] ; [илустрације Ива Станојевић]. - Београд : Друштво за креативне иницијативе - РЕ.КреАКТа, 2021 (Београд : Скрипта). - 32 стр. : илустр. ; 29 cm

“Ова публикација настала је у оквиру пројекта под истоименим називом ... а реализују га Удружење грађана Звончица, Удружење грађана Прана и Друштво за креативне иницијативе РЕ.КреАКТа “--> колофон. - Тираж 300.

ISBN 978-86-82046-01-1

1. Новаковић, Драгана, 1975- [аутор] 2. Манић, Љиљана, 1966- [аутор]

а) Еколошко васпитање -- Приручници

COBISS.SR-ID 38540553

ISBN 978-86-82046-01-1